

FREDESBORG
KOMMUNE

Kortlægning af kulturmiljøer

2014

16: Langstrup

FRIKOMMUNE
-FRISAT OFFENTLIG SEKTOR

Kolofon

Udgivet november 2014

Udgivet af

Fredensborg Kommune
Center for Plan og Miljø
Fredensborg Kommune
Egevangen 3B | 2980 Kokkedal

www.fredensborg.dk

Udarbejdet af

COWI A/S og NIRAS A/S

Kortlagte kulturmiljøer 2014

- 01 - Slotsbyen
- 02 - Asminderød
- 03 - Gl. Humlebæk og Gl. Humlebæk Havn
- 04 - Krogerup
- 05 - Gl. Strandvej/Kystvej
- 06 - Humlebæk Stationsområde
- 07 - Studiebyen i Humlebæk
- 08 - Sletten
- 09 - Nivaagaard og teglværkerne
- 10 - Bebyggelse ved Nivå Station og villakvarteret ved Vinkelvej
- 11 - Nivåvænge og Åtoften
- 12 - Brønsholmsdal og Egedal
- 13 - Jellerød Parkvej
- 14 - Et udsnit af Kokkedal
- 15 - Grønholt
- 16 - Langstrup
- 17 - Gunderød
- 18 - Karlebo inkl. ejerlav
- 19 - Kongevejen
- 20 - Parforcevejene

Indholdsfortegnelse:

Hvad er SAVE?	3
Hvad er kortlægning af kulturmiljøer?	3
Kort over afgrænsning af kulturmiljøet Langstrup.....	4
Identifikation	5
Bærende værdier og sårbarhed	5
Natur/kulturgrundlag	6
Udviklingshistorie.....	7
Rumlige og arkitektoniske hovedtræk	8

Hvad er SAVE?

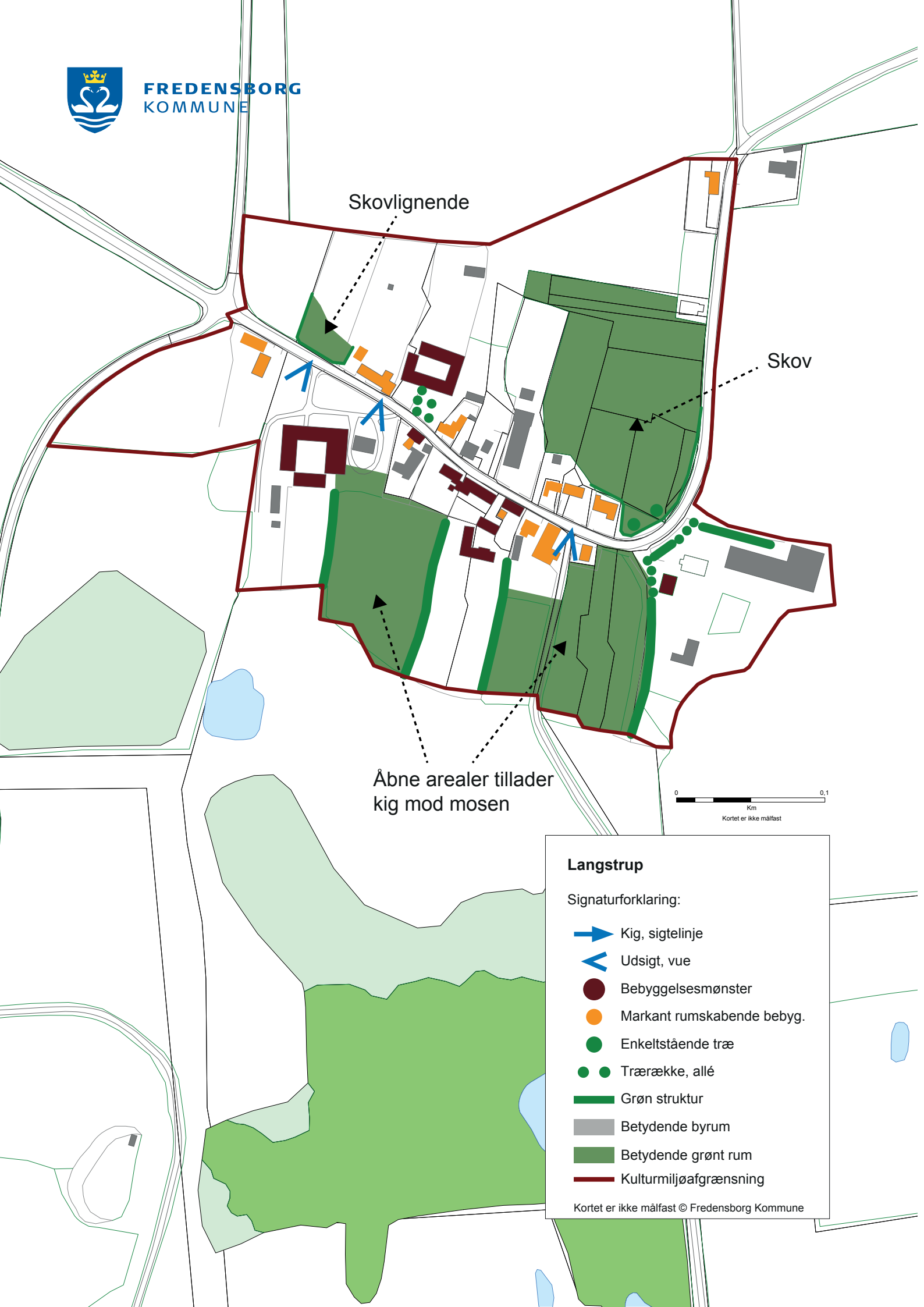
SAVE (Survey of Architectural Values in the Environment) er en metode til at kortlægge, registrere og vurdere bevaringsværdier i bymiljøer og bygninger. Den engelske titel illustrerer, at systemet blev udviklet som en almen byarkitektonisk undersøgelsesmetode, der også kunne finde anvendelse uden for landets grænser. Udviklingen af SAVE-systemet blev igangsat af Planstyrelsen i 1987 med forsøgsregistrering i Præstø, Suså og Fladså kommuner og fortsættelse i 1988 i Roskilde, Nakskov og Esbjerg kommuner. På baggrund af disse forsøg udvikledes det egentlige SAVE-system, der blev taget i brug i 1991 og efterfulgt af den første SAVE-vejledning fra 1992.

SAVE-systemet blev udviklet for at kortlægge bygninger og bymiljøer i en hel kommune ad gangen. Det vil sige en vurdering af alle enkeltbygninger opført før 1940 samt en registrering af bebyggede miljøer i byen og på landet, de såkaldte bebyggede strukturer. Formålet med SAVE-undersøgelserne var at danne grundlag for, at bevaringsværdierne kunne optages i lokalplaner og kommuneplaner. Og gennem atlasarbejdet at skabe bred forståelse for kommunens byarkitektoniske kvaliteter hos borgere, foreninger, politikere og embedsfolk.

Hvad er kortlægning af kulturmiljøer?

Formålet med SAVE-kortlægning af de bebyggede strukturer/kulturmiljøer er at etablere et grundlag for lokalplanlægning eller anden helhedsorienteret områdeplanlægning, der tager udgangspunkt i de eksisterende landskabelige, kulturhistoriske og arkitektoniske kvaliteter og i de enkelte bebyggelsesmiljøers karakter eller særpræg.

Begrebet "bebygget struktur" dækker over sammenhængende bebyggelser, der kan rumme en eller flere delstrukturer – fra købstæder, forstæder, landsbyer, stationsbyer, husmandsudstyknings-, stok- og rækkehusbebyggelser til herregårds- og industrianlæg og havneområder. Kortlægningen af de bebyggede strukturers kvaliteter sker efter en overordnet systematik som er beskrevet i Kulturarvsstyrelsens vejledning 'SAVE, Kortlægning og registrering af bymiljøers og bygningers bevaringsværdi'.

Skovlignende

Skov

Åbne arealer tillader
kig mod mosen

0 0,1
Km
Kortet er ikke målfast

Langstrup

Signaturforklaring:

- Kig, sigtelinje
- Udsigt, vue
- Bebyggelsesmønster
- Markant rumskabende bebyg.
- Enkeltstående træ
- Trærække, allé
- Grøn struktur
- Betydende byrum
- Betydende grønt rum
- Kulturmiljøafgrænsning

Kortet er ikke målfast © Fredensborg Kommune

Identifikation

Navn: Langstrup

Tema: Landsbyer, landbokultur, udskiftning

Periode: frem til ca. 1850

Fortælling:

Langstrup er et eksempel på en landsby, der med udflytning af 17 af de oprindelige 22 gårde blev helt ændret ved udskiftningen. I stedet blev der skabt en stærkt reguleret husmandsbybebyggelse, der sammen med de fire bevarede gårde udgør det landsbybillede, vi ser i dag. Med sin fine placering på kanten af mosen fortæller Langstrup samtidig om landbrugets oprindelige afhængighed af landskabets ressourcer.

Afgrænsning:

Området omfatter bebyggelsen i selve landsbykernen med de tilhørende matrikler. De bevarede gårdes større matrikler er ikke medtaget i deres helhed, men afgrænset så de følger de mindre husmandsmatrikler. Afgrænsningen omfatter de markante landskabelige træk, som markerer byens placering i landskabet: mosen mod syd og den skovklædte bakke mod nord.

Bærende værdier og sårbarhed

Bærende værdier beskriver de grundlæggende strukturer, som skal bevares for at områdets karakter og fortælling kan sikres.

De bærende bevaringsværdier omfatter især den homogene husrække syd for landsbygaden, de bevarede gårde særligt i den vestlige ende af landsbyen, samt de åbne kig mod Langstrup Mose flere steder i landsbygaden. De nord-syd-gående hegn i skel syd for bebyggelsen er også et bærende træk.

Sårbarhed:

Sårbarhed beskriver ændringer, som umiddelbart vil være sandsynlige i området og som vil skade de bærende værdier.

Landsbyhusene er i mange tilfælde renoveret på en måde, som i nogen grad slører husenes oprindelige arkitektur. Der er risiko for, at fremtidige renoveringer helt kan sløre den sammenhængende og tidstypiske karakter.

På de bevarede gårde er det en udfordring at anvende gårdenes driftsbygninger i takt med at gårdene ikke længere indgår i landbrugsmæssig drift. Der kan derfor opstå ønske om nedrivning, hvilket vil ændre landsbyens fortælleværdi markant.

Rækken af mindre håndværker- og landarbejderhuse er et centralt karaktertræk i Langstrup.

Driftsbygningerne er et markant element i landsbymiljøet.

De åbne kig til Langstrup Mose er sårbare over for beplantning med skov.

Åbent kig mod Langstrup Mose i den østlige ende af landsbyen.

Natur/kulturgrundlag

Beskriver det grundlag, som kulturmiljøet er opstået i (for landsbyer o.lign. vil det være naturgrundlaget, mens det for eksempelvis forstadsområder o.lign. vil være den forudgående bebyggelsesmæssige kontekst).

Langstrup ligger i bunden af morænebakken ned mod Langstrup mose. Mosen er opstået som afvandingsdelta for vandløb fra de omkringliggende områder med udløb i Nivå Fjord, som indtil stenalderen strakte sig så langt som til den sydøstlige del af Langstrup Mose.

Jordene, hvor byen ligger, er fortrinsvis morænegrus, men nord for byen er den mere lerholdig og frugtbar.

Placeringen på kanten af mosen gav landsbyen let adgang til både eng og tørv i mosen samt dyrkede marker og overdrev på morænefladen nord for byen.

Kig ud over det letbølgede morænelandskab nordvest for Langstrup.

Alt i alt giver naturgrundlaget i ejerlavet gode betingelser for landsbyen, der da også med 22 gårde i tiden op til udskiftningen var blandt de største i den nuværende Fredensborg Kommune.

Udviklingshistorie

Beskriver i hovedtræk den udvikling, som har ledt frem til kulturmiljøets nuværende fremtræden med fokus på de aspekter, som har betydning for den fysiske og strukturelle udvikling.

Landsbyen Langstrup er etableret i tidlig middelalder og nævnes første gang på skrift i 1346. Landsbyen bestod i 1600-tallets begyndelse af 13 gårde, men over årene voksede dette tal til først 17 og siden 22 gårde og landsbyen var således den største landsby i området. Gårdvæksten er sket ved deling af gårdene, og resultatet var, at de 22 gårde var nogenlunde jævnstore.

Ved udskiftningen i 1788 blev landsbyens jorde udskiftet i en ganske konsekvent blokudskiftning, hvor hver gård fik tildelt et samlet stykke jord (samt en lod i mosen).

Udsnit af udskiftningskort fra 1788 (øverst) og Original 1 kort gældende fra 1816. Sammenligner man de to kort ses det tydeligt, hvor dramatisk udskiftning og udflytning inden for ganske få år ændrede byens bebyggelse. Kilde: Geodatastyrelsen.

Den meget effektive udskiftning betød, at hele 17 af de 22 gårde måtte udflyttes - der blev trukket lod om, hvilke gårde der måtte blive i landsbyen. Tilbage i byen blev udover de fem gårde kun enkelte huse langs landsbygaden. Den effektive udskiftning og store udflytningsgrad skal måske ses i lyset af, at landsbyen hørte under Kronborg Amt.

I de følgende år opstod en stram, reguleret bebyggelse med huse i stedet for de udflyttede gårde og i løbet af 1800 tallet blev den nordligste af de tilbageværende gårde nedlagt, hvorved bebyggelsen i det store og hele fik den form, der ses i dag. Enkelte nye huse er kommet til og ved den østlige gård er nye bygninger opført lige nord for den oprindelige gård.

Draghøjgaard er en af de fire gårde, som endnu ligger i landsbyen. Den gamle katasnieallé ind til gården understreger oplevelsen af oprindelighed.

Den stramt regulerede struktur af huse langs landsbygaden er især tydelig på sydsiden.

Rumlige og arkitektoniske hovedtræk

Den præcise placering mellem mose og morænebakke opleves tydeligt, når man færdes i byen. Landsbygaden følger terrænet og mellem bygningerne er der flere steder lange kig mod de flade enge i mosen, mens bakken bag byen fremstår træklædt.

Træplantningen nord for byen understreger bakken og byens beliggenhed på overgangen mellem mose og morænebakke.

Landsbygadens byrum defineres først og fremmest af rækken af længehuse syd for gaden, som ligger helt ud til vejskel i forlængelse af hinanden. Husene nord for gaden ligger næsten lige så præcist, men fordi de er trukket tilbage fra vejen og skjult bag hække, opleves de ikke så meget i byrummet.

Over for denne rumlige rygrad af huse opleves gårdenes store volumener som fritliggende elementer i bylegemet. Kun to af gårdene har bevaret alle fire længer og de er særligt væsentlige for oplevelsen.

Bebyggelsesstrukturen understøttes meget præcist af beplantningen: Bakken nord for byen er træklædt, mens skråningen mod syd ned mod Langstrup Mose er åben men med nord-sydgående hegn, der leder blikket ud over mosen.

Draghøjgård markeres af en velvoksen og markant allé af kastanietræer men også ved Bognegård i landsbyen østlige ende markeres gården af store træer. I modsætning hertil ligger Brønsbjerggård mod sydvest helt åbent.

Bygningsarkitektonisk er det især de to bevarede firlængede gårde, der påkalder sig interesse.

Selvom mange af husene er ret ombyggede, er der også bevaret mange fine, fortællende detaljer.

Kilder: Johs. T. Christensen: Fra Udskiftningstiden i Nordsjælland : Langstrups og Dauglykkes Udskiftning (I: Fra Frederiksborg Amt, årg. 7 (1912), S. 105-29, ill.)

Brønsbjerggård ligger frit i landskabet med sin markante facade med to porte og karakteristiske gavle.